8.12.2020

YK-liiton lausunto Ulkoasianvaliokunnalle Agenda 2030 -selonteosta

Asia: VNS 3/2020 vp Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa
https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/VNS+3/2020

Yhteenveto:

- Kestävän kehityksen tavoitteiden väliset kytkennät ja keskinäisriippuvuudet ovat Agenda 2030:n ytimessä. Hallitusohjelma on hyvä lähtökohta, mutta sektorikohtaisten lähestymistavan purkamiseen ja politiikkajohdonmukaisuuteen tulee panostaa entistä vahvemmin.

- Suomen heikkouksiin, kuten luonnonvarojen ylikulutukseen ei paneuduta vielä riittävällä vakavuudella. Ympäristötavoitteissa onnistuminen on muissa tavoitteissa onnistumisen ehto, mutta myös mahdollisuus viedä kestäviä suomalaisia ratkaisuja maailmalle. Julkisilla hankinnoilla on tässä merkittävä rooli.

- Selonteossa tunnistetaan, että Suomen ihmisoikeusperusteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka ja sen osana kehityspolitiikka ovat tärkeimpiä globaalin vastuunkannon välineitä. Monenkeskisen sääntöpohjaisen järjestelmän aktiivinen vahvistaminen on otettava tavoitteeksi, kun mitataan Suomen globaalia kädenjälkeä.

- Suomi on kansainvälisesti edelläkävijä monitoimijayhteistyössä ja laajassa osallistamisessa. Järjestöjen resurssit ja pitkäjänteisen toiminnan edellytykset tulee saattaa vastaamaan tätä. Tervehdimme ilolla hallituksen aloitetta vahvistaa nuorten kuulemisvelvoitetta ja tuottaa sen kehittämiseksi uusia työkaluja.

- Keskeisten arktisten alueiden hankkeiden vaikutustenarvioinnit ja ILO 169 -sopimuksen ratifiointi tulee tehdä saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi. Ne ovat tärkeitä myös Suomen uskottavuudelle YK:n ihmisoikeusneuvostokampanjan näkökulmasta.

- Tasa-arvon edistymisen seuraaminen sekä kaikkia ministeriöitä ja niiden hallinnonaloja koskeva sukupuolivaikutusten arviointi ovat erittäin kannatettavia toimia, joiden toteuttamiseen tulee panostaa myös riittävästi resursseja.

Suomen YK-liitto kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selonteosta koskien kestävän kehityksen globaalia toimintaohjelmaa Agenda 2030:a ja pitää erittäin tärkeänä selonteon kautta käytävää parlamentaarista keskustelua sekä sidosryhmien osallistamista.

Agenda 2030 tavoittelee maailmaa, jossa:

- taloudellinen ja sosiaalinen kehitys tapahtuvat ympäristön kantokyvyn rajoissa
- yhteiskunnat ovat rauhanomaisia ja oikeusvaltioperiaatetta noudatetaan
- jokaisella on tasa-arvoiset mahdollisuudet toteuttaa itseään ja antaa osansa yhteiseen hyvinvointiin
- kunnioitetaan yleisesti ihmisoikeuksia ja -arvoa, oikeusturvaa, oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä ja varmistetaan heikoimpien oikeudet "ketään ei jätetä" -periaatteen mukaisesti

Lisätoimia tarvitaan kestämättömien käytäntöjen poistamiseksi

Selonteko korostaa voimakkaasti kestävän kehityksen tavoitteiden keskinäisriippuvuutta. Kestävän kehityksen tavoitteita ei voida tarkastella ja toimeenpanna irrallisina toisistaan, vaan niiden toteutuminen riippuu suuresti niiden keskinäisistä kytkennöistä. Hallitusohjelman ilmiölähtöinen lähestymistapa tukee monen kestävän kehityksen tavoitteen samanaikaista toteuttamista**. Johdonmukaisuus eri politiikka-alojen välillä** on avain kestävän kehityksen työn onnistumiselle ja kannustamme panostamaan edelleen sitä tukeviin toimiin kuten kestävän kehityksen budjetointiin. **Kestävän kehityksen työn tiiviimpi sitominen tulevaisuusvaliokunnan skenaariotyöhön vaikuttaa erittäin hedelmälliseltä lähestymistavalta.**

Luonnonvarojen ylikulutus ja ilmastonmuutos ovat tutkimusten mukaan edelleen Suomen heikkouksia. Luonnonvarojen kulutuksen arviointi tulisi ottaa kestävyyden arvioinnin keskiöön ilmastonmuutoksen torjunnan ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen lisäksi, sillä niistä pystymme päättelemään, onko toimintamme aidosti kestävällä tasolla. YK:n pääsihteeri António Guterresin mukaan koronaviruspandemiasta toipuminen tarjoaa uuden alun, joka voi olla ihmiskunnan viimeinen mahdollisuus planeetan pelastamiseksi.

Koronapandemia on osoittanut kouriintuntuvasti sen, mitä kestävän kehityksen tavoitteiden keskinäisriippuvuus tarkoittaa. Koronakriisin hallintaan, jälkihoitoon ja jälleenrakennukseen tähtäävät toimenpiteet ovat käytännön testi siitä, miten onnistumme vihreän siirtymän edistämisessä Suomessa, Euroopassa ja globaalisti. Tätä mahdollisuutta emme saa hukata, vaan meidän on toimittava "Building back better" -hengessä uutta normaalia rakentaen.

Suomen kunnianhimoinen tavoite hiilineutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä sekä tavoite olla maailman ensimmäinen fossiilivapaa hyvinvointiyhteiskunta ovat kiitettäviä. Kuten YK:n pääsihteerin ja Suomen pääministerin tiivistä yhteistyöstä näkyy, Suomella on mahdollisuus saada globaalia näkyvyyttä kunnianhimoisten tavoitteiden avulla. Nyt kaivataan kiireesti merkittäviä toimia niiden toteuttamiseksi.

Kestävät hankinnat ovat mahdollisuus konkreettisesti edistää kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpanoa kotimaassa ja samalla vauhdittaa Suomessa syntyvien kestävien ratkaisujen skaalautumista ja leviämistä maailmalle. Selonteon yhteenvedossa todetaan, että julkisiin hankintoihin käytetään vuosittain 30–35 miljardia euroa, mutta hankintojen vaikuttavuudesta ei ole määrällistä seurantatietoa. Niiden seurantaa tulee kehittää ja kestävyyden esteitä purkaa.

Suomen etu on vahva sääntöpohjainen monenkeskinen järjestelmä

Monenkeskinen yhteistyö ja sääntöpohjainen kansainvälinen järjestelmä ovat välttämättömiä kestävän kehityksen edistymiselle ja tavoitteiden saavuttamiselle. Ihmiskunnan kohtaloon vaikuttavia suuria

megatrendejä kuten ilmastonmuutosta, luonnon monimuotoisuuden hupenemista, globaalia eriarvoisuutta, pandemioita ja konflikteja ei voida ratkaista ilman maailman maiden yhteistyötä. Monet keskeisistä haasteista riippuvat monin eri tavoin toisistaan ja monet toimet yhden tavoitteen edistämiseksi voivat fiksusti toteutettuna edistää samalla monia muita tavoitteita.

YK-järjestöt tekevät tuloksellista ja vaikuttavaa työtä maailman kriisialueilla ja kestävän kehityksen tavoitteita holistisesti edistäen. Yksi esimerkki on tänä vuonna Nobelin rauhanpalkinnolla palkitun Maailman ruokaohjelma WFP, joka sai palkinnon nälänvastaisesta työstään**,** toiminnasta rauhan edellytysten parantamiseksi konfliktialueilla ja toimista sen eteen, että nälkää ei käytettäisi sodankäynnin ja konfliktien aseena. WFP on tunnetuin humanitaarisesta työstään ja jakaa maailman pahimmilla konfliktialueilla vuosittain yli 15 miljardia ruoka-annosta, joiden kustannus annosta kohden on vain noin 0,51 euroa. WFP jakaa Suomenkin tuella käteispohjaista hätäapua kriisialueilla, mikä on tehokas tapa tukea paikallista ruuantuotantoa ja taloutta. Sen lisäksi WFP tekee paljon muuta kuten analysoi ruokaturvan ja ilmastoriskien välisiä yhteyksiä sekä ilmastonmuutoksen tulevia vaikutuksia ruuantuotantoon, on rakentanut yli 100 maan kanssa kouluruokajärjestelmiä, tukee pienviljelijöitä, edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa ja tarjoaa monenlaisia tukipalveluita muille YK-järjestöille. Maailman ruokaohjelman työ toimii esimerkkinä selonteossakin mainitusta Suomen tavoitteesta tukea humanitaarisen työn, rauhanrakennuksen ja kehitysavun jatkumoa.

YK-järjestöissä tehtävä työ on huomioitu systemaattisesti tavoitteiden globaalivastuutta käsittelevissä osissa ja olemme tähän tyytyväisiä. **YK-järjestöjen rahoitus laahaa kuitenkin edelleen jäljessä tavoitteista ja se tulisikin nostaa hallitusohjelman lisäpöytäkirjan mukaisesti 30 prosenttiin kehitysyhteistyömäärärahoista.** YK-järjestöille pitkäjänteinen ja korvamerkitsemätön rahoitus antaa parhaan mahdollisuuden toimia parhaalla mahdollisella tavalla siellä, missä tarve on suurin kullakin hetkellä.

Aktiivinen työ monenkeskisen sääntöpohjaisen järjestelmän vahvistamiseksi on otettava tavoitteeksi Suomen globaalin kädenjäljen mittaamisessa. Tämän arvioinnin pohjana voisi toimia selonteon tapaan tehty globaalivastuun toimien erittely. Mittareina voisivat toimia korvamerkityn ja -merkitsemättömän rahoituksen lisäksi muun muassa johtokuntapaikat, koalitioiden ja aloitteiden tekeminen ja niissä toimiminen, suomalaisten asiantuntijoiden sekondeeraukset ja tehtävät YK-järjestöissä sekä kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksien parantaminen globaalisti.

Suomella on myös monia vaikuttamisen paikkoja esimerkiksi YK-järjestöjen johtokuntapaikkojen kautta ja Suomen Ihmisoikeusneuvosto- ja turvaneuvostokampanjoiden ja mahdollisten jäsenyyksien kautta. Alkuperäiskansojen oikeuksien tunnustaminen, ILO 169 -sopimuksen ratifiointi ja keskeisistä arktisia alueita koskevaista hankkeista tehtävät vaikutustenarvioinnit ovat erityisen tärkeitä Suomen uskottavuudelle YK:n ihmisoikeusneuvostokampanjankin näkökulmasta.

Kehitysyhteistyömäärärahojen nosto 0,7%:iin BKTL:sta ja köyhimpien maiden osuus siitä 0,2 prosenttiin on pitkäaikainen tavoitteemme ja Suomen kansainvälinen lupaus, jota emme ole vielä saavuttaneet. Tavoitteen saavuttaminen on tärkeä osa Suomen globaalia kädenjälkeä ja yksi kestävän kehityksen tavoitteen 17 alatavoitteista.

Yritysvastuulain säätäminen YK:n periaatteiden mukaisesti on myös YK-liiton tukema aloite, joka toteutuessaan tukee Suomen globaalivastuun kantamista.

Selonteossa tuodaan esiin, että Suomi edistää kansainvälisen asekauppasopimuksen yleistä sitovuutta, kattavuutta ja toimeenpanoa ja Suomi ei vie puolustusmateriaalia sotaa käyviin tai ihmisoikeuksia polkeviin maihin. Pidämme tärkeänä, että tästä periaatteesta pidetään kiinni.

Tyttöjen ja naisten oikeudet sekä sukupuolten välinen tasa-arvo edellytyksiä kestävälle kehitykselle

YK-liitto kiittää siitä, että hallitus luo tasa-arvon seuraamiseen seurantajärjestelmän, joka kattaa valtion eri hallinnonalat ja sukupuolivaikutusten arviointi tulee jatkossa sisältyä kaikkien ministeriöiden ja niiden alaisen hallinnon toimintoihin.

Suomen tuki seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia edistävälle työlle erityisesti YK:n väestörahaston UNFPAn ja suomalaisten kansalaisjärjestöjen kautta on ilahduttavaa. Aktiivisia puolustajia naisten ja tyttöjen oikeuksille tarvitaan ja tutkitusti naisten ja tyttöjen oikeudet sekä sukupuolten tasa-arvo edistäminen vaikuttavat positiivisesti muihinkin kestävän kehityksen tavoitteisiin.

Suomen tuki YK:n toiminnalle sukupuolten tasa-arvon edistämisessä ja erityisesti kaikkinaisen naisten syrjinnän perussopimuksen (CEDAW) ja Pekingin toimintaohjelman tavoitteiden toimeenpanolle on ensiarvoisen tärkeää samoin kuin naisten roolin vahvistaminen rauhanvälityksessä osana YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 (naiset, rauha ja turvallisuus) toimeenpanoa.

Rauhanomainen, vakaa ja osallistava yhteiskunta Suomen vahvuus

Suomen yksi suurimmista vahvuuksista kestävän kehityksen saralla on vakaa ja osallistava yhteiskunta. Kestävän kehityksen hallintorakenteet Suomessa ovat yksi erinomainen erimerkki siitä, miten koko yhteiskunnan kattavaa ”whole-of-society” -mallia toteutetaan. Kestävän kehityksen toimikunta, kestävyyspaneeli, ilmastopolitiikan pyöreä pöytä, Nuorten Agenda 2030 -ryhmä, kansalaisraati ja kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus Sitoumus2050 ovat malleja, joista voi olla kansainvälisissä yhteyksissä ylpeä.

YK-liitto jakaa selonteossa esille tuodun näkemyksen siitä, että Agenda 2030:n toimeenpano ja kestävän kehityksen edistäminen edellyttävät systemaattista seurantaa ja arviointia sekä jatkuvaa kehittämistä. Toimeenpanon seurannassa tarvitaan ajantasaista indikaattoreihin perustuvaa tietoa, indikaattoritiedon asiantuntevaa ja moniäänistä tulkintaa, sekä tietoon ja tulkintoihin perustuvaa avointa politiikkakeskustelua. Lisäksi tarvitaan säännöllistä ja riippumatonta toiminnan vaikuttavuuden arviointia.

Selonteossa huomioidaan se, että suomalaisten kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö rakentuu vahvoille, pitkäaikaisille kumppanuuksille kehitysmaiden toimijoiden kanssa ja tämä mahdollistaa laajemman monitoimijayhteistyön kehittämisen. Selonteon mukaan hallitus rakentaa vahvaa kumppanuutta järjestöjen ja valtion välillä eriarvoisuuden vähentämiseksi. Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen ja riittävällä ja ennakoitavalla tavalla on tarpeellinen.

Selonteossa on ilahduttavasti kirjattu, että hallitus vahvistaa nuorten kuulemisvelvoitetta ja tuottaa sen kehittämiseksi uusia työkaluja. Esimerkiksi 2250 -päätöslauselman (nuoret, rauha ja turvallisuus) tekemisessä ja sen kansallisessa toimeenpanosuunnitelmassa nuoret ovat olleet alusta alkaen aktiivisia toimijoita ja agendan asettajia. Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka voidaan vahvistaa nuorten vaikutusmahdollisuuksia eri politiikkaprosesseissa.